

רוצה לבד

ד"ר נאוה וולפסון, מומחית לחינוך ולהתפתחות ילדים

"אסף בן השנתיים הפך להיות ילד מאוד עקשן. כל דבר הוא דורש לעשות לבד. הוא רוצה לאכול לבד, למזוג לעצמו חלב לבד למרות שהוא עדיין איננו מסוגל לבצע פעולות אלה כהלכה. כל מאמציי לנסות לעזור לו עולים בתוהו". מספרת לי אמו של אסף.

מקרה זה מתאר לנו עימות בין אסף לאימו עקב דרישתו להיות עצמאי. כדי שנבין את המניעים להתנהגותו של אסף חשוב להבין מהו השלב ההתפתחותי בו נמצא ילד כבן שנתיים. סביב גיל שנתיים ילדים מגיעים לשלב בו הם דורשים להיות עצמאיים כלומר, לעמוד ברשות עצמם ולא להיות תלויים באחרים. במילים אחרות זהו שלב בו הילדים רוצים לממש את יכולתם. וזהו בהחלט אחד השלבים בהתפתחות הילד, שלב בו שאיפת הילד לעצמאות גדלה.

ככל שמתפתחים כישוריו המוטוריים של הילד, גדלה שאיפתו לעצמאות. ניקח לדוגמה תינוק בראשית חייו, הרי שהוא לא מסוגל לעשות שום דבר בכוחות עצמו, הוריו הם אלה שמספקים לו את צרכיו הפיזיים כגון: מזון, לבוש וכו'. במשך הזמן כישוריו המוטוריים מתפתחים והוא לומד לעשות דברים לבד. תחילה המוטוריקה הגסה מתפתחת אצלו - הוא לומד לזחול, אח"כ לעמוד וללכת ובמשך הזמן גם המוטוריקה העדינה שלו מתפתחת - הוא מתחיל להשחיל, לבנות וכו'. בעצם בסביבות גיל שנתיים ניצב מולנו ילד פעיל וסקרן. כאן העצמאות הופכת להיות מטרה עליונה של הילד. וכיון שכישוריו המוטוריים התפתחו, כעת הוא מגיע לכל מיני מקומות, נוגע בכל מיני דברים, הוא פשוט רוצה לתרגל את כישוריו.

אין זה נורא שילד בסביבות גיל שנתיים, יאכל לבד, יתלכלך וילכלך את סביבתו, הרי רק בדרך זו ירכוש את מיומנות האכילה. אם כבר נתתי דוגמה של אוכל, הייתי רוצה להתייחס גם לצד התחושותי שבענין. ילדים לומדים הרבה מאוד על-ידי תחושות. אחד האמצעים לחוות תחושות שונות הוא העיסה. בתוך העיסה נכללים הבצק, הפלסטלינה, הבוץ, עיסת נייר, עיסת נשורת ועוד. האוכל גם הוא מהווה סוג של עיסה. וכדאי לנצל זאת בזמן הארוחות. הרי לא נרכיב עיסה מיוחדת מאוכל למשחק אך דרך אגב, בזמן שהילד אוכל לבד ובודק ובוחר את האוכל וקצת משחק איתו הוא חווה את התחושות השונות.

לכן, ברגע שהוא לדוגמה יגיע למדרגות ויגלה את יכולתו לעלות ולרדת מהן, הרי שלא ירפה ובכל פעם שיתקל במדרגות ינסה את כוחו ויתרגל את כישוריו. אותנו ההורים זה פשוט יתיש, אבל אין מנוס מלאפשר לו זאת שהרי הילד בפרוש מאמן ומחזק את שריריו בפעולה זו. וכך מקבל סיפוק רב לאחר שהצליח.

נכון הדבר גם לגבי ארונות המטבח בבית. ברגע שהילד יגלה שהוא מסוגל לבצע את פעולת הפתיחה והסגירה של הארונות, הוא לא יחדול מלעשות זאת. והרי שלזה נלווה גם הוצאת כלים מארונות המטבח והמשחק בהם. הילד פשוט נהנה להרגיש שהוא מסוגל להשפיע על סביבתו ולשנות אותה. הוא משנה דברים בבית, זוהי הרגשת סיפוק אדירה לילד בגיל זה. עם כל היתרונות שבכך, לא נוכל להתעלם מהעובדה שאין באפשרותנו לבלות שעות ליד המדרגות, לכן רצוי להציב גבולות ובשלב מסויים להתרחק מאזור המדרגות או במקרים אחרים להתקין שער. לא נוכל להתעלם מהטרדה שכרוכה במשחק בארונות המטבח. לכן נוכל לארגן לילד ארון אחד בו נכניס סירים וקערות פלסטיק (דברים שאינם שבירים), וזה יהיה הארון אליו הילד יכול לגשת באופן חופשי ולעשות כרצונו. בשאר הארונות ניתן להתקין סוגר ולהסביר לילד חד משמעית שבשאר הארונות לא משחקים.

בשלב זה ניתן לאפשר לילד לעזור לנו לדוגמה: להרים שקית בעת עריכת קניות, להכניס למקרר או להוציא, להשקות עציצים, ללוש בצק וכו'.

אם נחזור לאספן הרי שגם באכילה הוא רוצה להתנסות. סוף סוף שריריו התפתחו והוא כבר יכול לאחוז בסכו"ם לבד, בספל והוא דורש שיאפשרו לו זאת. זוהי בעצם הסיבה לכך שאספן רוצה פתאום לאכול ולשתות לבד, שכן, מרגע שהוא למד לאחוז בכפית הוא ירצה לאכול בכפית לבד. הוא פשוט מתרגל ונהנה מכישוריו ומיכולתו.

כאן, ברצוני להתייחס לתגובת ההורים לעצמאות הילד. הבה נראה איך אנו כהורים יכולים לעזור לילדנו ולכוונם לעצמאות מבלי להחטיא את המטרה. ברור לנו שילד עצמאי מקל במידה מסויימת על ההורים, אך יחד עם זאת מכביד עליהם, נחזור לדוגמא של אספן, ודאי שאספן לא יצליח לאכול כהלכה מהפעם הראשונה שיאכל לבד, גם לא מהפעם השניה או השלישית. בפעמים הראשונות הוא יתלכלך יותר ויותר וילכלך את סביבתו יותר מאשר יאכל, אך ככל שיתאמן, פחות יתלכלך ויותר יאכל. לנו כהורים הרבה יותר נוח להאכיל את בן השנתיים ולמנוע את כל הלכלוך מסביב ובכלל להיות משוכנעים שהאוכל אכן נאכל ולא על הרצפה. אך ברור הדבר שעל-ידי כך שאנו נאכיל את הילד ולא נאפשר לו להתנסות באכילה במו ידיו יעכב מאוד את דרך למידתו, את מיומנות השליטה בסכו"ם וכו'.

נחזור מעט אחורה לתקופה הראשונה בחיינו בה בישלנו ואפינו. לא פעם הבישול נשרף, העוגה לא תפחה, אך במשך הזמן, ככל שאנו מבשלים ואופים יותר פחות "פנצ'רים" קורים לנו, וזה בהחלט הודות להתנסות היומיומית שלנו במטבח. אף אחד לא אומר לנו זוזו הצידה, אני אבשל או אאפה במקומכם. אל נא נשכח שהרבה למדנו הודות לטעויות שעשינו.

חובה עלינו כהורים להיות מודעים לתגובתנו לנסיונות העצמאות של הילד, שכן תגובתנו יכולה להביא את הילד להיות עצמאי או תלותי. כלומר בידנו הכלים לגרום לילד להיות עצמאי או לדכא אותו ולגרום לו להיות תלוי באחרים.

הורים המאפשרים לילד להתנסות בסביבתו, גורמים לו להבין שהוא יכול ומסוגל לפעול ולהפעיל את סביבתו. דבר שמגביר את בטחונו העצמי ומימלא את עצמאותו. הורה המאפשר לילד להתנסות, בעצם גורם לילד להתפתחות שריריו וכישוריו המוטוריים, פיתוח כושר הריכוז שלו, לבטחון עצמי גבוה, לדימוי עצמי חיובי וכל אלו מביאים אותו למצב של עצמאות.

הורים המגבילים יתר על המידה את נסיונותיו של הילד, מונעים ממנו להבין שהוא יכול לפעול ולהפעיל את סביבתו. דבר המערער את בטחונו העצמי וגורם לו לחוסר עצמאות. הורה המגביל את הילד בעצם מעכב את התבגרותו, מדכא את עצמאותו, גורם לו לחוסר בטחון וכל אלו מביאים אותו למצב של תלות באחר.

יש לזכור שברגע שאנו כהורים עושים למען הילד פעולה שהוא מסוגל לבצע לבד, בעצם אנו מראים לו כמה אנו מוצלחים ובעקיפין את חולשתו. מצב שיכול לגרום לערעור בטחונו העצמי של הילד וחוסר רצון להתמודד עם משימות. לעומת זאת עלינו לעודד את הילד לחקור ולנסות, שרק דרך זו תביאו לעצמאות. עם כל היתרונות שבעידוד העצמאות אל לנו לשכוח שעלינו להיות ערים לסכנות. כלומר, ניתן לילד הזדמנויות רבות לחקור ולנסות אך נגביל אותו כאשר הוא מסכן את עצמו.

עם כל הכבוד לאספן שרוצה לאכול לבד אסור לנו להתעלם מכך שהוא רק בן שנתיים וחלק מהכלים עדיין מסוכנים עבורו, לדוגמא: סכין, גם כשמחליטים כן לתת סכין לילד אז מתחילים עם סכין פחות חדה.

ננסה להימנע ממצבים מסוכנים כגון: חומרים רעילים יש לאכסן במקום אליו הילד לא יגיע, חלונות מסורגים או תריסים סגורים, הזזת רהיטים מתחת לחלונות, הרחקה מאביזרים קטנים שהפעוט יכול להכניס לפיו כולל פיצוחים, דלת הכניסה נעולה, כיסוי לתקעים וכו'.

ד"ר נאוה וולפסון,
מנחה ויועצת בנושאי חינוך והתפתחות ילדים
חברה בצוות המומחים של הירחון "הורים וילדים"
www.wolfson.co.il
טלפון : 052-4700028

המאמר פורסם בירחון "הורים וילדים"